

*Särtryck ur* LAGERLÖFSTUDIER 1971

Till familjen Gunde Schullström  
från tillgivna kusinen Kjerstin!

## Agrippa Prästberg – ett vresigt original

av Kjerstin Schullström

Agrippa Prästberg, kallad Greppa, hör inte till de mer betydande romanfigurerna i Selma Lagerlöfs författarskap. Mest känd är han väl som ägare till *Moses* – en husbåt som han byggde och sjösatte i Fryken. På denna framlevde han en del av sitt liv och väckte allmän uppmärksamhet för sitt tilltag.

Hans riktiga namn var Karl Jansson Prestberg. Själv kallade han sig Johan Utter Agrippa. Han föddes 1800 och avled vid 81 års ålder. I unga år var han soldat och trumslagare vid Värmlands fältjägarkår. Som gammal militär blev han senare alltid vänligt mottagen på Mårbacka.

Selma Lagerlöf mindes alltså Greppa från sin barndom. Han gjorde inget gott intryck på henne och hon beskriver honom på följande sätt:

”Jag blir rädd var gång jag får se honom för han har en så stor näsa med minst tre bukter och skägget står ut som borst, och så har han ettergula ögon. Aldrig säger han ett vänligt eller hövligt ord till någon människa utan bara gormar och svär vart han än kommer. Jag tycker han är som en gammal varg.”

Av ovanstående citat ligger det nära till hands att tro att Selma Lagerlöf helst hade velat glömma Greppa, men så blir inte fallet. Hon plockar fram honom i rampljuset, ger honom färg och personlighet och låter honom glimta till som en originell person väl värd att föra ut till läsekretsen.

I *Ett barns memoarer* ägnas Greppa ett helt kapitel och i *Kejsarn av Portugalien* omnämns han i kapitlen ”Agrippa” och ”Ett gammalt troll” samt förekommer som bifigur genom hela romanen. I den postuma *Från skilda tider* träffar man återigen på Greppa, här i julberättelsen ”Trollmusik”. Han karaktäriseras där i kommentaren som:

”En besvärlig passagerare, som beredde socknen mycket bekymmer”.

Och visst var Greppa en besvärlig person. Han var en drinkare av stora mått, svor och fräste och uppträdde vresigt och arrogant mot hela

sin omgivning. I hans sällskap fanns ibland tre andra original, Krypare-Bengt, Olle Bull och Vinter-Per. Denna kvartett roade men kunde också sätta skräck i många människor. När folk såg att de i berusat tillstånd var i antågande låste de dörren om sig. Men nyfikenheten var förstås stor och man noterade gärna vad de hade för sig. Detta ventilerades och blev till många goda historier som levde länge i byn.

Greppa bodde på skilda platser i Östra Ämtervik men tillhörde Prästbols soldatrote. Under större delen av sitt liv var han gift men separerade senare från sin hustru och blev en riktig lösdrivare utan fast boplat. Han såväl syntes som hördes tillräckligt för att bli samtalsämnet som skulle sprida både skratt och vrede bland befolkningen. Själv bidrog han till att hålla intresset kring sin person levande genom att berätta om sina brava-der i militärlivet. Sålunda sade han sig ha varit med i de stora krigen ute i Europa och kunde på ett fångslande sätt tala om hur han gick omkring på slagfälten och trampade i blod som stänkte långt upp på stövelskaften. Detta var förstås uppdiktad, men följande historia lär vara sann:

Greppa hade kommit i gräl med en bonde som höll på att kapa gamla stockar på vedbacken. I vilt raseri sparkade han med hela sin kraft till en av stockarna. Oturen ville att det i stocken satt en grov spik som gick genom skon och in i stortån. Greppa visade ingen smärta utan frigjorde sig från stocken, högg bort den bit där spiken satt, räckte träbiten till den förvånade bonden med orden:

– Här har du mitt visitkort. Det är tillverkat av trä, spik, läder och skinn och skrivet med blod! Därefter lommade han hem och baddade foten med brännvin.

En av Greppas sysslor var att gå omkring i husen och laga klockor. Till Mårbacka gick han varje vår för att se över den gamla kösklockan. Om detta skriver Selma Lagerlöf:

*”Pendeln på klockan svänger för all del ända tills Prästberg lämnat Mårbacka och kommit upp på landsvägen. Sedan stannar den och står tills Prästberg kommer igen nästa vår och skräpar ner i köket med verktyg och smörja.”*

Greppa gick också omkring och sålde fisk samt anlätades att gå ärenden. Selma Lagerlöf får här berätta om ett sådant:

*”En gång bodde Prästberg i en liten stuga nere vid Östra Ämterviks kyrka, men då var han så elak mot sin hustru, att folk trodde att han skulle slå ihjäl henne. Och allra värst hade hon det om julen, då det fanns gott om brännvin i var vrå. Och en gång tyckte herrarna Schullström, som har sin handelsbod alldeles bredvid Prästbergs stuga, att det var synd om den stackars gumman, och ville laga så, att hon en gång skulle få en lugn jul.*

*På själva julafton skickade de efter Prästberg och visade honom ett stort brev med ett tjockt sigill och en fjäder instucken under sigillet och sa till honom, att här hade det kommit ett brådskanie kurirbrev och att han, som var kronans karl, måste bära det ner till kapten Belfrage i Karlstad.*

*Och Prästberg vandrade åstad till Karlstad genom natt och dag (nära sex mil, art.förf:s anm.) och ett gement väder blev det, så att han kom inte tillbaka förrän tredjedag jul. Men då hade han fått reda på att det inte fanns annat än halm och spånor i brevet, och han tyckte att det var så förargligt, att han hade låtit lura sig av herrarna Schullström, så att han ville inte mer bo kvar i Östra Ämtervik...”*

Kanske var detta upprinnelsen till att han kom att skaffa sig en bostad ute på sjön Fryken. Av gamla halvrudda stockar och plankbitar snickrade han ihop en flotte. På denna byggde han ett litet hus och tillbringade en stor del av året i detta. Huset som fick både tak, golv och fönster inrymde spis, säng, svarvstol och hyvelbänk. Till flotten kopplade han en ekstock och kunde på så sätt ro vart han ville med sin bostad.

Under högtidliga former förrättades dopet av flotten, eller arken, som den också kallades. Socknens klockare och folkskollärare, Nils Melanoz, gav den namnet *Moses*. Vid dopet närvar också herrarna Schullström, som vid tillfället skänkte Greppa en del proviant att ta ombord. Och när *Moses* lämnade viken och stävade ut på sjön spelade de på sina mässingsinstrument och ropade till Greppa att han var välkommen åter att göra dem fler tjänster.

Greppa återkom många gånger till Prästbol men bodde då i sin husbåt. Om stormen ven och sjön gick hög kunde han när kvällen kom smyga sig upp i bårhuset för att sova. Att han inte hade några betänkligheter inför detta förstår man av de ord som Selma Lagerlöf låter honom yttra till Klara Gulla i Skrolycka när hon var en tös på tio år. Han stötte käppen hårt i marken och sa:

– Här kommer Johan Utter Agrippa Prästberg, kunglig majestäts och kronans trumslagare. Har stått för kulor och krut och är varken rädd för änglar eller djävlar.

Greppa och *Moses* blev nu det ständigt återkommande samtalsämnet bland folket runt Frykensjöarna. En dag, när flotten låg förtöjd nedanför Sunne prostgård, fick Greppa för sig att den skulle rödmålas. När han höll på med målningen fick han bud om att gå ut och sälja fisk. Medan han var borta passade barnen som stod vid stranden på att måla färdig *Moses*. De nöjde sig inte med att måla utvändigt utan gick in i huset och målade väggar och tak, ja, även hyvelbänken och svarvstolen fick färg. När Greppa kom tillbaka och fick se eländet blev han både ledsen och vred. Det värsta av allt var att *Moses* ingalunda var röd utan grårandig. Vattnet runt omkring var däremot rött.

Löjtnant Lagerlöf, som var i Sunne, gick tillsammans med professor Anders Fryxell ner till stranden för att trösta Greppa. Professorn ropade till honom och frågade om han inte hade blandat något rågmjöl i färgen när han kokade den. Greppa for då upp ur ekstocken och svarade:

– Visst tusan! Professorn har rätt. Jag har glömt blanda i rågmjölet.

Det gjordes aldrig något mera försök från Greppas sida att måla *Moses*. Den var bäst som den var, tyckte han. Och därmed drog han vidare från strand till strand, ibland dragen av lastpråmar som på den tiden gick i livlig trafik på sjön.

(Citaten är hämtade ur *Ett barns memoarer*.)

\* \* \*



På denna unika bild, fotograferad i mitten av 1800-talet, men tidigare inte publicerad, står Agrippa Prästberg i hela sin imponerande längd. Inför fotografen har han snyggat upp sig i något som liknar en hembygdsdräkt men någon sådan i traditionell mening är det inte. Vem den lille mannen på pallen är har inte gått att få klarhet i. Foto: C.W. Apelgreen

